

**Samarbetsprojekt
Fortum Markets AB
Upplandsstiftelsen**

**RAPPORT 2009/18
DELRAPPORT 1
Naturmiljöer vid nedre
Dalälven 2009**

Pär Eriksson

FÖRFATTARE

Pär Eriksson

FOTO FRAMSIDA

Landkvarn, naturreservatet Bredforsen. Foto: Pär Eriksson

KARTOR

Pers Stolpe

© Lantmäteriet 2009, SGU Länsstyrelsen

PRODUKTION OCH LAYOUT

Upplandsstiftelsen

KONTAKT UPPLANDSSTIFTELSEN

Telefon 018-611 62 71

Hemsida www.upplandsstiftelsen.se

© Upplandsstiftelsen 2009

DELRAPPORT 1

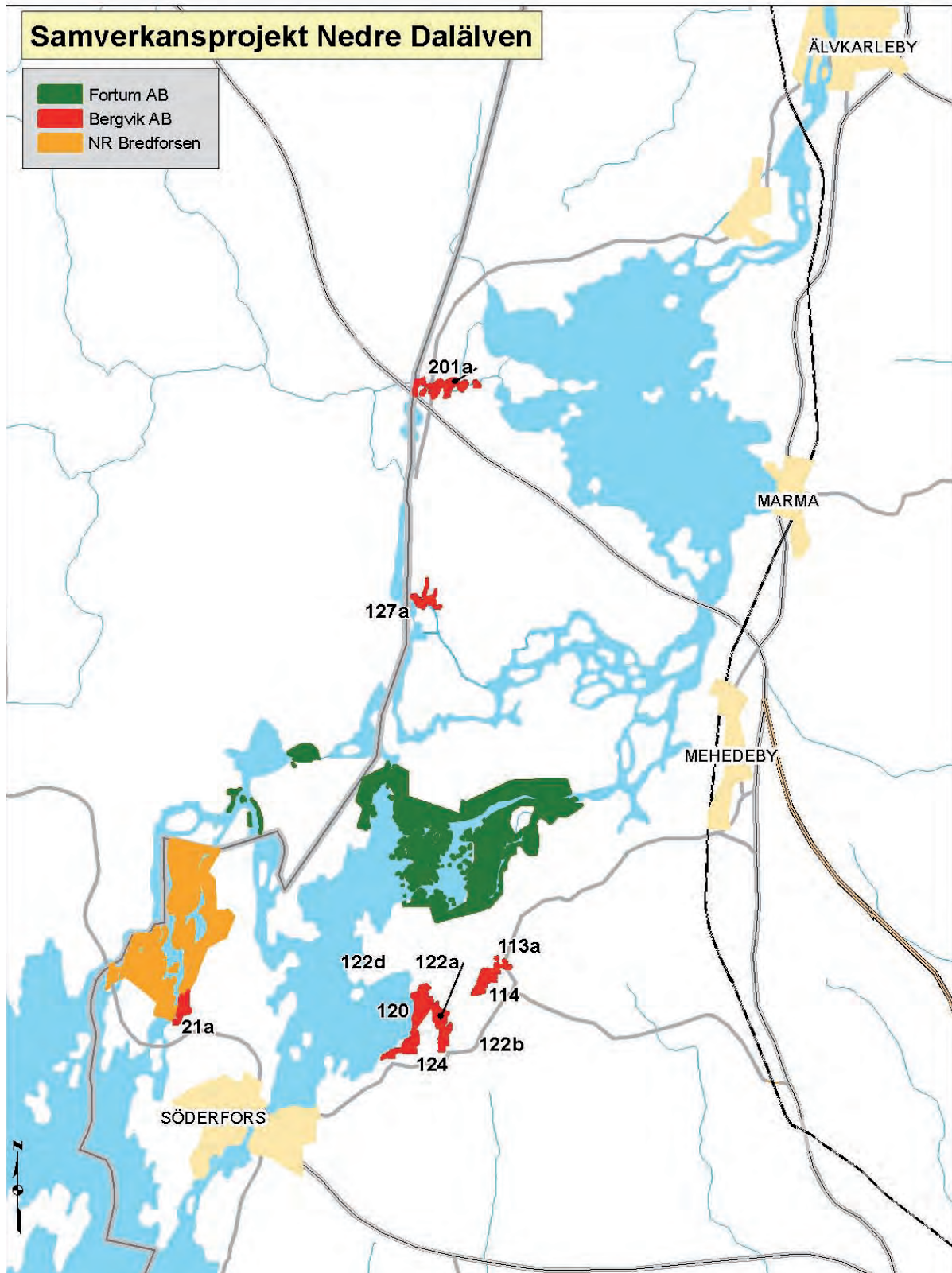
Naturmiljöer vid nedre Dalälven

Pär Eriksson

Ett 35 hektar stort område med älvängar och strandskogar har restaurerats inom projektet och hävdas från och med 2009. Foto: Pär Eriksson

KARTA 1

Preliminär karta över marker som kan komma att beröras av projektet.

INLEDNING

År 2009 inledde Upplandsstiftelsen och Fortum Market AB ett samarbete för att bevara naturvärden vid nedre Dalälven. Arbetet är inriktat med syftet att bevara och utveckla de naturmiljöer som mest karaktäriserar landskapet längs älven såsom älvängar och lövrika strandskogar. Miljöerna är inte bara kännetecknande för de unika naturförhållandena vid nedre Dalälven, de är också livsmiljö för en rad hotade arter. Genom förändringar i markanvändningen inom jord- och skogsbruk samt utbyggnaden av älven för vattenkraft håller dessa miljöer på att förändras eller helt försvinna.

Projektet finansieras av Fortums Nordiska miljöfond, det vill säga försäljningen av Bra miljövalmärkt el. Naturskyddsföreningen har som miljöorganisation godkänt projektets utformning.

Enligt de avtal parterna undertecknat ska projektet avrapportera skriftligen varje halvår. Detta är således den första delrapporten som beskriver det hittills utförda arbetet i projektet.

*Restaurerad och inhägnad strandskog och älväng på Jörsön i naturreservatet Bredforsen.
Foto : Pär Eriksson*

*Området Rosslarna ligger på Bergviks marker och är ett exempel på objekt som pekats ut för att eventuellt omfattas av åtgärder i projektet.
Foto: Pär Eriksson*

PROJEKTETS OMFATTNING

Arbetet syftar till att öppna upp och förhindra att älvängar och svämskogar växer igen, samt återskapa naturligt lövrika skogsmiljöer med asp och gamla ekar.

Insatserna innebär:

- uthuggning av gran från strandängar och lövträdsrika områden
- buskröjningar på strandängar
- frihuggning av gamla ekar
- återskapande av slåtter och betesmark på älvängar
- gynnande av lövträd som asp
- åtgärder för att gynna vitryggig hackspett
- åtgärder för att förbättra situationen för fisk och andra vattenlevande organismer som lever i strömmande vatten.

SAMARBETSPARTNER OCH INTRESSETER

Projektet kommer att pågå i tre år. Arbetet leds av Upplandsstiftelsen i kontakt med Fortum och i samråd med berörda myndigheter: Länsstyrelsen i Uppsala län, Heby, Tierp och Älvkarleby kommun. Kontakter kommer att knytas med andra berörda markägare, främst Bergvik AB som äger stora arealer kring älven.

OMRÅDEN SOM BERÖRS

Projektet omfattar en rad naturområden bland annat naturreservatet Bredforsen och Fortums marker kring Untra kraftverk.

Delar av området utnyttjas för friluftsliv. En viktig del i arbetet är därför att lyfta fram och informera om naturvärdena, t ex genom olika publikationer och information i området.

Återskapad slåttermark på Gässön i naturreservatet Bredforsen. Foto: Pär Eriksson

ORGANISATION OCH PLANERING

En arbetsgrupp har bildats på Upplandsstiftelsen. Gruppen träffades för ett första möte den 7 december 2009. Framgent föreslås att lämplig representant för Fortum deltar i gruppen.

En referensgrupp föreslås att bildas. I gruppen bör utöver Upplandsstiftelsen och Fortum även Länsstyrelsen samt Naturskyddsföreningen ingå. Bergvik AB har i ett brev inbjudits till att delta även i denna grupp om de är beredda på att medverka i projektet.

En översyn av lämpliga områden som ägs av Bergvik AB och som kan ingå i projektet har gjorts, karta 1. Bergvik har fått informationen muntligt och skriftligt.

Då flera områden rör områden av stort värde för vitryggig hackspett har även Ingmar Lindqvist som samordnar "vitryggsarbetet" mellan flera län vid nedre Dalälven fått informationen och haft möjlighet att yttra sig. Detsamma gäller Naturskyddsföreningen projektledare Kristoffer Stighäll.

Under vårvintern fördes diskussioner med Söderfors-Hedesunda fiskevårdsområde (FVO), som förvaltar fisket i Bredforsenreservatet, för att få förändringar i fiske-reglerna som gynnar det hotade harrbeståndet i området. Nya restriktiva regler avses införas inför 2010 som innebär avsevärt mindre uttag av harr.

Upplandsstiftelsen har blivit inbjuden till att delta i ett större projekt som organiseras av berörda Länsstyrelser längs nedre Dalälven. Projektet avser att omfatta både vattenfrågor, skötsel av älvängsmiljöer (med koppling till biogasproduktion) samt myggfrågan. Samordningsvinster kan uppnås i koppling till detta projekt när det till exempel gäller slåtterverksamhet.

En viktig åtgärd är att minska granin-slaget i lövstrandskogarna. "Gransanering" i svämskog i naturreservatet Bredforsen. Foto: Pär Eriksson

Foto: Pär Eriksson

Diskussioner med boende vid älven pågår om skötsel av älvängarna på Gässön i naturreservatet Bredforsen.

Älvstränder ska få nytt liv

Nedre Dalälven. Skador från vattenreglering repareras • Positivt för flera arter

Landskapet utmed Nedre Dalälven kan komma att se annorlunda ut om några år. Älvängar och strandskogar utmed Dalälven kan bli grönnare och rikare. Detsamma gäller djurlivet både på land och i vattnet.

Det kan ske med hjälp av Grön El. Forum står i begrepp att ge 900 000 kronor till Upplandsstiftelsen för åtgärder på de flacka markerna utmed älven, pengarna är avsatta för att reparera skador som vattenregleringarna förorsakat.

Mur mycket är 900 000 kronor i flacka sammanhang?

– Det är oerhört mycket pengar, säger Björn-Gunnar Lagström på Upplandsstiftelsen och fortsätter:

– Det är en mycket fascinerande miljö. Vi väntar besked nästa vecka om vi får pengarna.

Forumom röjning kan pengarna användas till att sätta upp stängsel så att man kan hålla betesdjur.

De områden som föreslås bli föremål för åtgärder är Bredforsen, Bårforsörtpet, Untraområdet och Färnäset.

Dalälvens älvåtra är mycket ung

och har inte nederoderat omgivningarna i någon djup dalgång. Därför påverkas omgivande marker i hög grad av älvens olika vattentöden, som också påverkas av vattenregleringarna. Genom att sanera skog och röja buskar och sly kan man sedan släppa in betande djur som håller ängar och lövrika strandskogar öppna.

VATTENREGLERINGEN HAR ÄVEN påverkat fiskbestandet. I området finns barr, det sydligaste i landet. Detta bestånd är i dag hotat och förhoppningen är att projektet skall kunna rädda barren kvar.

Ett stort antal rödlistade insekter, fåglar och växter kan beröras positivt av projektet. Vitryggig hackspett och den bredbandade ekbarbocken är också hotade arter vars utplanteringsförsök bör samordnas med projektet. Från Bårforsörtpet har ekbarbocken helt försvunnit och nu kommer man att försöka plantera in den igen.

– VÅR STYRELSE ÄR BEREDD att samarbeta med Forum. Det här är ett extremt spännande område.

Pengarna kommer från Forum Nordiska Miljöfond,

FLÖDE. Skador som uppkommit vid vattenreglering kommer att repareras i det nya projektet. bland annat hoppas man kunna rädda barrbeståndet, det sydligaste som finns i landet.

FOTO: ROLF HAMILTON

baserad på förnybar energi. Fonden syftar till att minska vattenkraftens påverkan på miljön. Kraftbolaget betalar tillbaka dem, så även i faller Dalälven.

med Svenska Naturskyddsföreningen, SNF ställer upp kriterierna som styr projektet och godkänner

Peo Österholm
peo.osterholm@unt.se 018-478 16 77

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

ARBETE UTFÖRT I LANDMILJÖER

Under året har åtgärder planerats och utförts i naturreservatet Bredforsen i Uppsala län. Strandängar och svämskogar på Jörsön har restaurerats.

Ett 35 ha stort område har stängslats in och hävdats med betesdjur i form av kor. Restaureringen har omfattat slyröjning av älvängar, röjning och utgallring av gran samt frihuggning av äldre ek och tall i svämskogsmiljöer. Djurägaren som vi samverkar med är intresserad av ytterligare betesmark i området och nya fållor planeras för nästa år. Bidrag för restaureringen har sökts från Länsstyrelsen men ännu ej beviljats. För närvarande bedöms möjligheterna som goda att ett miljöstöd kan utgå som täcker 70 % av vissa kostnader, se ekonomisk redovisning.

Den planerade restaureringen av slåtterängar på Gässön har skjutits upp tillsvidare då den tilltänkte entreprenören avsagt sig uppdraget att åta sig det praktiska arbetet. Ett alternativ till slåtter som nu diskuteras är att stora delar av de tilltänkta slåtterängarna på Gässön istället hävdas som naturbetesmark. En mindre yta, ca 1 hektar stor äng som redan restaurerats har vi för avsikt att fortsätta hävda genom slåtter. Denna yta kunde dock inte slås i år på grund av osedvanligt högt vattenstånd under en stor del av sensommaren och hösten. Möjligheterna att utföra slåtter på mer lättillgängliga områden ska utredas följande år.

ARBETE UTFÖRT I VATTENMILJÖER

Planeringsbesök inför elprovfisket ägde rum vid Bredforsen i lågvatten i mars och vid relativt högt vatten i slutet av augusti. Elfisket genomfördes 14–16 september av två fiskelag i forssträckan vid Landkvarn. Både lokaler i Uppsala och Gävleborgs län provfiskades.

Särskilt fokus lades vid att fånga harr som är en förhållandevis svår art att fånga vid elfiske. Resultaten visar dock att harr reproducerar sig i forssträckorna även om beståndet verkar mycket svagt. Även öring reproducerar sig och flertalet av de vanliga och förväntade fiskarterna fångades också.

Resultaten sammanställs i en mindre rapport under vintern 2009/2010. Under provfisket noterades att bottenarna var påfallande täckta av ett brunt slamlager som orsakats av uteblivna högvattenflöden. Biotopvårdsåtgärder kommer att planeras först under vårvintern när flödena väntas vara relativt låga.

Elfiske utfördes i forssträckorna vid Kvarnön i naturreservatet Bredforsen.
Foto: Malin Hjelm

Yngel av harr och öring som fångades i samband med elfisket år 2009.
Foto: Johan Persson

EKONOMISK REDOVISNING

TERRESTER VERKSAMHET 2009

Kostnader 2009 (exkl moms)	
Skotning och riskörning, SKL teknik	24 000 kr
Ihopsamling av ris, Skogsstyrelsen	20 000 kr
Röjning för stängsel, Stora/Enso	8 480 kr
Fältarbete och planering	30 000 kr
Resor, US	5 000 kr
Restaureringshuggning, Carl-Martin Olsson	20 000 kr
Stängsel, DELKA	27 424 kr*
Restaureringshuggning, röjning, Stora/Enso	14 134 kr*
SUMMA:	149 038 kr

AKVATISK VERKSAMHET 2009

Kostnader 2009 (exkl moms)	
Hydrophyta Ekologikonsult	12 000 kr
Fältarbete och planering	15 000 kr
Resor, boende och traktamente	8 000 kr
SUMMA	35 000 kr

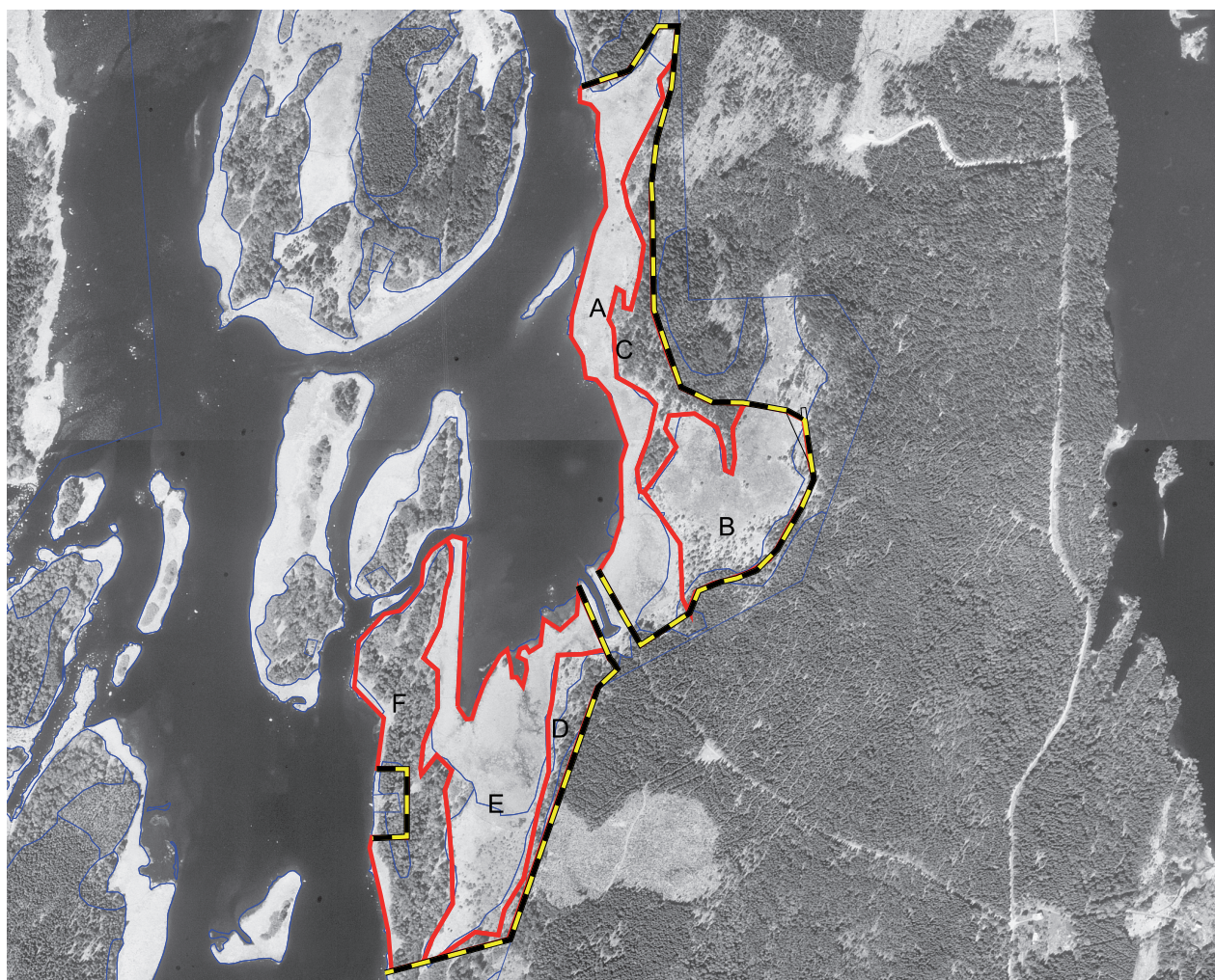
TOTALT: 184 038 Kr

* motsvarar 30 % av kostnaden, resterande summa bedöms kunna täckas av restaureringsstödet från Länsstyrelsen om ansökan beviljas.

KARTA 2

Bilaga: Ansökan om restaureringsstöd 2009

Bredforsen, område 3

Skala: 10 500

Område som stängslats in och hävdas idag genom bete. Restaureringsstöd är sökt från Länsstyrelsen.

År 2009 inledde Upplandsstiftelsen och Fortum Market AB ett samarbete för att bevara naturvärden vid nedre Dalälven. Arbetet är inriktat med syftet att bevara och utveckla de naturmiljöer som mest karaktäriserar landskapet längs älven såsom älvängar och lövrika strandskogar.

Projektet finansieras av Fortums Nordiska miljöfond. Enligt de avtal parterna undertecknat ska projektet avrapportera skriftligen varje halvår. Detta är således den första delrapporten som beskriver det hittills utförda arbetet i projektet.

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

Box 26074, 750 26 Uppsala
info@upplandsstiftelsen.se
www.upplandsstiftelsen.se